

LIVING KEDUSHA

PARASHA ACHAREI-KEDOSHIM

¹ **H**ASHEM spoke to Moses, saying: ² Speak to the entire assembly of the Children of Israel and say to them: You shall be holy, for holy am I, HASHEM, your God.
³ Every man: Your mother and father shall you revere and My Sabbaths shall you observe — I am HASHEM, your God. ⁴ Do not turn to the idols, and molten gods shall you not make for yourselves — I am HASHEM, your God.

2 מקדש - אהרן - חזקיהו

4 ואמנם, בהמשך הפרשה - נאמר בפסוק (כ, ח'): "ושמרתם את חוקותי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם". כלומר: התורה מסכמת את ההדרכה שהיא העניקה לנו באשר לדרך הנכונה לרכוש בה את ה'קדושה', ומסבירה כי אם נעשה אנו את המוטל עלינו, נקיים את מצוותיו ואת חוקיו של הקב"ה - אזי הוא יתברך ישפיע עלינו שפע של קדושה ממרומים, וכפי שהפסוק אומר: "אני ה' מקדשכם!"

ועל כן, בטרם אנו מקיימים כל מצוה מהמצוות - אנו מברכים: "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו". כלומר: אנו מודים לקב"ה על שנתן לנו את המצוות, אשר באמצעותן אנו יכולים להתקדש - שכן על ידן הוא משפיע עלינו שפע של קדושה ממרומינו!

4 אכן, ברור שאין די בקיום המצוות למעשה בכדי להתקדש על ידן... בכדי שתוכלנה המצוות לפעול את פעולתן הברוכה בנפשנו - עלינו לקיימם כראוי, מתוך כוונה והתבוננות, מתוך רצון אמיתי ופנימי לקיים את מצוותיו של בורא העולם, ארינו שבשמים, מלך מלכי המלכים!

רק כאשר נקיים את המצוות כראוי, לכל פרטיהן ודקדוקיהן - תהיה להם הסגולה המיוחדת הזו להעלות את מדרגתנו הרוחנית כולה, ולהביאנו למדרגת הקדושה הנכספת אשר על השגתה אנו מצוים!

לכאורה, מבקש רש"י בדבריו המבוססים על דברי המדרש, לבאר מדוע משתמשת התורה כאן בביטוי: "דבר אל כל עדת ישראל", שלא כמו במקומות אחרים בהם היא כותבת סתם: "דבר אל בני ישראל".

אכן לולי דברי רש"י נראה היה לבאר את הנקודה הזו באופן אחר. שכן הנה, עלולים אנו לסבור, כי מצוה זו של 'קדושים תהיו' - אינה נוגעת אל כל אחד ואחד מישראל, אלא רק ליחידי סגולה ובעלי מדרגה... לפיכך, מבקשת התורה להדגיש ולהבהיר כי הדברים מופנים אל כל עדת ישראל, מהקטן שבקטנים - ועד הגדול שבגדולים, וכולם מצוים ונדרשים להגיע למדרגת ה'קדושה' - קדושים תהיו!

3 וכיצד אמנם יכולים אנו, כל אחד מאתנו, להגיע למדרגה של 'קדושה'? תשובה לדבר - נראה כי נוכל למצוא בפסוקים הבאים בהם מזכירה התורה את המצוות: 'איש אמו ואביו תיראו', 'לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו', 'לא תלך רכיל בעמך', 'לא תשנא את אחיך בלבבך', 'הוכח תוכיח את עמיתך', 'לא תיקום ולא תיטור', 'אהבת לרעך כמוך', 'את שבתותי תשמורו', 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן', 'לא תעשו עול במשפט', וכן הלאה - כאשר היא מסיימת ומסכמת: "ושמרתם את חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם אני ה'".

כלומר, התורה מבהירה לנו ומלמדת אותנו, כי בכדי להגיע למדרגת ה'קדושה' - אין אנו צריכים לעשות מעשים מופלגים, גבוהים ומרוממים, או משונים ממנה העולם... ההיפך הוא הנכון! דווקא על ידי המעשים הפשוטים והיומיומיים, על ידי הקפדה על מצוות התורה, הן על מצוות שבין אדם לחבירו והן על מצוות שבין אדם למקום, הן על ידי מצוות עשה והן על ידי מצוות לא תעשה - נוכל לרכוש את מדרגת ה'קדושה', ולקיים את המצוה המוטלת עלינו: "קדושים תהיו!"

5 Yevamos - ch. 6

commanded you. ¹⁸ You shall do what is fair and good in the eyes of HASHEM, so that it will be good for you, and you shall come and possess the good Land that HASHEM swore to your forefathers, ¹⁹ to thrust away all your enemies from before you, as HASHEM spoke.

7 Artsudl - Stone Chumash

Ramban maintains that the concept of holiness is not limited to the observance of any particular category of commandments. Rather, it is an admonition that one's approach to all aspects of life be governed by moderation, particularly in the area of what is permitted. In Ramban's memorable phrase, someone who observes only the letter of the law can easily become *נבל ברשות התורה*, a degenerate with the permission of the Torah, for such a person can observe the technical requirements of the commandments while surrendering to self-indulgence, gluttony, and licentiousness. But God demands more of a Jew than obedience to the letter of the law. The commandment to be holy tells us, as the Sages put it, *קדש עצמך במותר לך*. Sanctify yourself in what is permitted to you (Yevamos 20a), by refraining not only from what is expressly forbidden, but from too much of what is permitted.

6 עמ ציון - ר' שמואל ב"ר חזקיהו

א. כתב הרמב"ן: "אל כל עדת בני ישראל, כבר אמרו רבותינו (תו"כ ריש הפרשה) שהפרשה הזו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה, וזה טעם "אל כל עדת בני ישראל וכו'." קדושים תהיו, הו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, לשון רש"י. אבל בתורת כהנים (פרשה א, ב) ראיתי סתם, פרושים תהיו. וכן שנו שם (שמיני פרשה יב, ג), והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים.

8 ומבאר הרמב"ן: "ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים. והענין, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכיר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי וצוה בדבר כללי שנחיה פרושים מן המותרות, עייש בדבריו.

ומסיים הרמב"ן: "וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינין בכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תונו ושאר האזהרות, אמר בכלל ועשית הישר והטוב (דברים ו, יח), שיכניס בעשה הישר והחשייה וכל לפני משורת הדין לרצון חבריו, כאשר אפרש (שם) בהגיעי למקומו ברצון הקב"ה".

עשיית הישר והטוב בעיני ה' מצוה הכוללת בתוכה קיום כל התורה

9a ב. הדברים מתבארים לפי מה שציין הרמב"ן לפירושו על הפסוק "ועשית הישר והטוב", וז"ל שם: "ולרבותינו בזה מדרש יפה, אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין. והכוונה בזה כי מתחילה אמר שתשמור חוקותיו ועדותיו אשר ציוון, ועתה יאמר גם

10 ונמצא דמצוה מפורשת היא בתורה לתת את הדעת מתוך מה שנצטוונו בתורה על מה שלא נצטוונו, כדי שנדע מה רצונו ית' ומה טוב וישר בעיניו. ומצוה זו מקיפה את כל חלקי התורה - גם בין אדם לחברו, בדינים במשא ומתן וכיו"ב, וגם בין אדם למקום, בקדושה טהרה ופרישות.

18 You shall not take a woman in addition to her sister, to make them rivals, to uncover the nakedness of one upon the other in her lifetime.

עשיית הטוב והישר - ביסוד איסור נשיאת שתי אחיות

13 ג. נתבונן בפרשת העריות ונוכל להשכיל למצוא בה את עומק הישרות והטוב בעיני ה'.

אף ש"העריות מכלל החוקים, דברים שהם גזירת מלך" (לשון הרמב"ן לעיל יח, ו) - אבל באיסור אחות אשתו מפורש בתורה טעם האיסור, וכפי שביאר הרמב"ן (יח, יח), וז"ל: "ואשה אל אחתה לא תקח לצרר לגלות ערותה עליה בחייה. ובכאן יפרש הכתוב טעם האיסור, יאמר שאינו ראוי שתקח אשה אל אחותה לצרור אותן זו לזו, כי הן ראויות שתהיינה אוהבות זו את זו לא שתהיינה צרות. ולא אמר כן באשה ובתה ואשה ואמה, כי הנה שאר ואסורות אפילו לאחר מיתה".

14a ומבואר בדבריו שחיוב הכרת בנשיאת שתי אחיות אינו כשאר עריות משום שאר (שמשמעותו איסור גם לאחר מיתה) אלא הטעם הוא משום "לצרור", כלומר, שהן ראויות שתהיינה אוהבות זו לזו כאחיות, ועל ידי נישואיהן נעשו

146 צרות ושוטאות זו לזו. ומאחר ובעיני ה' רע ומאוס כאשר דבר שבטבעו היה צריך להיות באהבה ואחוה הופך לקנאה ושנאה, נאסר לשאת שתי אחיות. והגם שמעשהו נבע מתוך כוונה ורצון לחיות בשלוה אתן, ירדה התורה שמכיון שסופן להיות צרות זו לזו, יש בהפרדת האוהבים בטבעם חטא חמור מאד שעונשו מיתה. [ויש להוסיף בהטעמת הדברים דהנה איסור עריות הוא כל כך חמור עד שבעונו נאמר "ולא תקיא הארץ אתכם" - ואם כן נמצא לפי דברי הרמב"ן שגם איסור שתי אחיות שהוא בכלל איסור חמור ונורא זה, בנוי ומושתת על יסוד ההתחשבות בכבוד האדם].

13 Any man of the Children of Israel and of the proselyte who dwells among them who will trap a beast or bird that may be eaten, he shall pour out its blood and cover it with earth. 14 For the life of any creature - its blood represents its life, so I say to the Children of Israel, "You shall not consume the blood of any creature; for the life of any creature is its blood, whoever consumes it will be cut off."

9b באשר לא ציוון תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו כי הוא אוהב הטוב והישר. וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור ולא תעמוד על דם רעך, לא תקלל חרש, מפני שיבה תקום וכיוצא בזה, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינת דבר מצרא (ב"מ קח, א וילפי לה מהאי קרא) ואפילו מה שאמרו פרקו נאה (ע"י תענית ז, ב) ודיבורו בנחת עם הבריות (ע"י יומא פ, א) עד שיקרא בכל ענין תם וישר".

ובדבריו הנפלאים מתבאר עומק הציווי לשמוע בקול ה' ולהגין מהו רצונו ית' ומה ישר בעיניו "כי הוא אוהב את הטוב והישר". תורה עמוקה היא - לקיים "ועשית הישר והטוב בעיני ה'", כי אין מצוה זאת מצוה פרטית לעצמה אלא מצוה כוללת - להתעמק בהבנת המצוות וטעמם כדי להשכיל להתבונן ולהגין מתוך המצוות שנצטוונו על מה שלא נתפרש לנו, מה רצונו ית' ומה טוב וישר בעיניו. ואם כן מצוה זו כוללת ומקיפה את כל מעשי האדם מהחל ועד כלה, בכל הנהגות עם חבריו, בדינים, במשא ומתן, ב"פשרה ולפנים משורת הדין", ושיהיה "פרקו נאה ודיבורו בנחת עם הבריות" - הכל צריך להיות מבוסס ומושתת על הבנת עומק רצון ה' מה טוב וישר בעיניו מתוך התעמקות במה שנתפרש בתורה, ונכלל בה גם החיוב בהתבוננות והעמקה בהבנת רצונו יתברך.

Arts Coll - Chmarh

11 What is fair. In litigation, you should agree to arbitration and compromise, and be willing to be generous to your opponent by not asserting the full extent of your rights (Rashi). Thus, after exhorting Israel to keep the commandments scrupulously, he told them that the rest of their actions, specifically their dealings with people, should be guided by a sense of what is fair and good in God's eyes. How to do so in any given situation depends on the sensitivity and

stature of the individual, for it is impossible to spell out all alternatives and situations in the Torah. General guidelines must be gleaned from the Torah's requirements to show compassion and forbearance to others, such as not taking revenge or cursing, showing respect to the learned and aged, and not being apathetic to the danger or financial losses threatening others (Ramban).

15 To make them rivals. This phrase indicates the reason for the prohibition. Sisters should live in love and harmony, not rivalry and strife. That is why the prohibition is removed upon the death of the first sister (Ramban).

הרי לנו דוגמא בשורש פרשה זו מהו עומק הישרות ועשיית הטוב הטמון במשפטי התורה. וזוהי מצות "ועשית הישר והטוב" - להתעמק בהבנת המצוות וטעמם כדי להשכיל להתבונן מה רצונו ית' ומה טוב וישר בעיניו. והיינו מה שנתבאר בדברי הרמב"ן שגם בעניני קדושה פרישות וטהרה, ישנם כללים שמתוך התבוננות והעמקה בהם מסתעפים פרטי פרטים, מהי הישרות ומהו הטוב בעיני ה', ולאחר שמתבוננים ומתעמקים ולומדים להגין זאת יודעים היאך לקיים את הציווי הכללי "קדושים תהיו - להיות פרושים מהמותרות".

17 לא תעמד על דם רעך (יש, טז). וברש"י: לראות במיתתו ואתה יכול להצילו. מפרש לנו רש"י דכוונת לא תעמד היינו ואתה יכול להצילו, וכן מבואר ברש"י בגמ' (סנהדרין עג, וז"ל, "לא תעמיד עצמד על דמו אלא הצילהו". אבל זה אין נפקא מינה לן כלל אם הוא עומד שם בשעת סכנת חברו אם לאו, אם נפשות או ממון, אלא אפילו לא עמד אצל המעשה, אלא שמע על זה, או ידע איוו ידיעה שהיא, והוא יכול להציל, הנהו מעמד עצמו מהצילו, הרי זה בלאו דלא תעמד על דם רעך. וזו הערה נוראה בחיובי האדם, (עייני רמב"ם פ"א מהל' רוצח הי"ד).

18

ולפי זה ביאר הרמב"ן את ענין מצות כיסוי הדם: "ולכך צוה עוד לכסות כל דם בחיה ובעוף כי לא יתקרב דמם על המזבח, כי גם בעופות לא יקרב מהם רק שני מינין בלבד וגם הם אינם נשחטים, אבל בהמות רוב המצויים נשחטים לשם הנכבד ודמם לכפר ואין ראוי לכסותו, ולא חשב לכסות דם החולין בהמה כי אין חולין במדבר, וגם אחרי כן על הרוב יצוה". ועי' גם באור החיים כאן (בד"ה דמו בנפשו) שכתב וז"ל: "ובזה נתן טעם למה צריך לכסות דמו, כי לצד שדמו הוא נפשו מהמוסר לנהוג בו כבוד זה כדרך שצויה ה' לקבור אדם מת משום כבודו". ועוד כתב האור החיים: "ותמצא (סנהדרין פ"א מ"ד) שדין הריגת בהמה צריך שיהיה על פי בית דין של כ"ג, כמשפט אדם שהשוה הכתוב משפטם למשפט אדם, ולא הותרה בהמה לישחט אלא לצרכי בשרה כי תאוו נפש אדם לאכול בשר".

וכדבריו כאן פירש הרמב"ן בפרשת בראשית עה"פ (א, כט) "הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע", וז"ל: "והיה זה, מפני שבעלי נפש התנועה יש להם קצת מעלה בנפשם, נדמו בה לבעלי הנפש המשכלת, ויש להם בחירה בטובתם ומזונותיהם, ויברחו מן הצער והמיתה, והכתוב אומר מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ (קהלת ג, כא). וכאשר חטאו, והשחית כל בשר את דרכו על הארץ, ונזר שימותו במבול, ובעבור נח הציל מהם לקיום המין, נתן להם רשות לשחוט ולאכול, כי קיומם בעבור. ועם כל זה לא נתן להם הרשות בנפש ואסר להם אבר מן החי, והוסיף לנו במצות לאסור כל דם מפני שהוא מעמד לנפש, כדכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא, כי התיר הגוף בחי שאינו מדבר אחר המיתה, לא הנפש עצמה. וזה טעם השחיטה, ומה שאמרו (ב"מ לב, ב) צער בעלי חיים דאורייתא, וזו ברכתנו שמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה".

* ולמדנו מהדברים - כמה מזוכך וטהור צריך להיות האדם בהזיזותו ורגישותו לכבוד מקום משכן נפש, אפילו הנפש הבחמית, שהוא הדם "כי הדם הוא הנפש", ולכן נאסרה אכילת דם. ולא עוד אלא שמחוייב בכיסוי כעין חיוב קבורת האדם, כדי לנהוג בו כבוד וזוהו מדרג מוסר. ואיסור זה כל כך חמור עד שמצינו בו עונש נורא: "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם והכרתי אתה מקרב עמך" (לעיל יז, י). "ונתתי פניי - פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי ועוסק בוי" (רש"י שם). וברמב"ן בתחילת דבריו הזכיר עוד את משי"כ הרמב"ם כי עונש זה של "ונתתי פניי"

22 Shabbos y Lau Pan

The Gemara (Shabbos 22a) says, "The shochet should cover the blood with what he used to spill it," meaning with the hand that wielded the shechitah knife. It is forbidden to use one's foot to kick the earth onto the blood. The reason for this is that Hashem's mitzvos not be treated with contempt and disrespect.

While the concept of "Hashem's commandments should not be treated with contempt" is usually applied to inanimate ones like the mitzvos of *kisuy hadam*, *esrog*, or *succah*, the *Beis HaLevi* extends it to the manner in which one must treat a poor person. He says that when one gives a poor person *zedakah*, he fulfills a number of mitzvos. At that moment the poor person is a *מַצְוָה*, a precious mitzvah object, because it is through him that one performs these mitzvos. The pauper is surrounded with a special sanctity and holiness just as an *esrog* and *s'chach* have when they are used for the mitzvah. How careful one must be not to insult the poor person or treat him with contempt as he collects money or solicits a donation. The *Beis HaLevi* says that to mistreat him is a

violation of a Torah commandment similar to performing *kisuy hadam* in a disrespectful way by using one's foot. It is unfortunate that there are those who look down at "collectors" who make the rounds of shuls and yeshivos asking for assistance. Instead of considering them "shnorrers," they should be looked at as opportunities to fulfill Torah obligations; the manner in which the poor are treated is an integral part of the mitzvah itself.

ד. גם ביסוד איסור אכילת דם נמצא עומק עשיית הישר והטוב, ולהבנת הדברים יש להביא את דברי הרמב"ן בטעם האיסור.

כתיב בפרשת אחרי מות: "כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש יכפר. על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם וגוי ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר, כי נפש כל

בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יכרת" (וי, יא-יד).

ובביאור טעם איסור אכילת הדם, כתב הרמב"ן: "והראוי שנפרש בטעם איסורו, כי ה' ברא כל הנבראים התחתונים לצורך האדם כי הוא לבדו בהם מכיר את בוראו, ואף על פי כן לא התיר להם באכילה מתחילה רק הצומח לא בעלי הנפש, כאשר בא בפרשת בראשית שנאמר (בראשית א, כט) הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע וגוי. וכאשר היה במבול שנצולו בזכותו של נח והקריב מהם קרבן והיה לרצון לו התיר להם השחיטה, כמו שאמר (שם ט, ג) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל, כי חיותם בעבור האדם. והנה התיר גופם אשר חי בעבור האדם שיהיה להנאתו ולצרכו של אדם ושתהיה הנפש שבהם לכפרה לאדם בקרבים לפניו יתברך, לא שיאכלוהו. כי אין לבעל נפש שיאכל נפש, כי הנפשות כולן לא-ל, הנה כנפש האדם וכנפש הבהמה לו הנה ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל (קהלת ג, יט). כלומר, מחמת חשיבותה של הנפש אסרה התורה אכילת דם.

ומבואר בדבריו כי יסוד טעם איסור אכילת דם הוא גדול הזיזות שיש לנהוג ביסוד ה"נפש" שיש בהמה, ומקום משכן נפש הבהמה הוא הדם, וכפי שמפורש בלשונות הכתוב "כי נפש הבשר בדם", "כי הדם הוא בנפש", "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא". ולכן "בעבור שהדם הוא הנפש אין ראוי שתאכל הנפש את הנפש".

ה. גם ביסודם של פרשיות הקרבנות נוכל למצוא דוגמאות לעומק הישרות והטוב הטמון במשפטי התורה.

מופלא ועמוק הוא סוד הקרבנות. הקרבנות שמהותם "אשה ריח ניחוח לה" ו"ריח ניחוח לה" הם "סוד נעלם" ומקור חיותו של העולם. ובתוך פרשת הקרבנות שטעמם טמיר ונשגב - טומנת התורה אור מופלא של תורת הטוב והישר.

עה"פ (יב, ו) "ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תר לחטאת", כתב בעל הטורים כתב דבר מופלא: "ובן יונה או תור, ככל מקום מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן, לפי שאינו מביא אלא אחד ואם ימצא יונה לא יקח תור, לפי שכן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר". כלומר, בציווי להביא קרבן יולדת [עשירה] שינתה התורה והקדימה בן יונה לתור הגם שבכל מקום מוזכרים תורים קודם לבני יונה, מפני שבכל התורה מקריבים שנים משא"כ בקרבן יולדת שמקריבים רק אחד, ומכיון שאם יקח תור אחד, בן זוגו מתאבל עליו ולא מזדווג לאחר, ציוותה התורה להעדיף ולקחת בן יונה. וכל זה כדי שלא יגרם צער לבעל חי שנוטלים ממנו את בן זוגו. *

ויש בזה מוסר השכל בחובת האדם להיזהר ולהתחשב אפילו בעצבון של בעל חיים ולכבד את מידת הנאמנות של התורים שאינם מזדווגים לבן זוג אחך יולדת בן זוגם הראשון. וחז"ן בזה כמה נפלא עומק "הטוב והישר" הטמון במצוות התורה אורח חיים למעלה למשכיל.

"YOU SHALL REBUKE YOUR FELLOW MAN." (Vayikra 19:17)

When someone tries to criticize or rebuke another person, it is obligatory for those words to come from the depths of his heart. The Sages have said that only those words that come from the heart will enter the heart of the other person. Therefore, if your words of correction are not an expression of your inner feelings of care and concern for the welfare of the other person, they will not have a positive influence on the person you are speaking to. But there is yet another aspect here. If your rebuke does not come from a sincere caring for the other person, then you have personal reasons for that rebuke and your motives are not entirely pure. If that is the case, you are guilty of slighting the honor of another person and of causing him pain with words for your personal pleasure. This is a very serious offense. (Rabbi Eliyahu Eliezer Dessler; *Michtav Maieliyahu*, vol.3, p.139)

Before correcting someone, ask yourself, "What are my true motives in trying to correct this person?" Can you honestly say that your sole motivation is that you are so concerned about his welfare that you feel a need to make certain he does only good and refrains from evil? To what degree do you want to rebuke him because you feel a sense of power in telling someone off? To what degree do you want honor from others? To what degree do you derive personal pleasure from making someone else feel uncomfortable? We do have a mitzvah to correct others. But here motivation is an essential ingredient. Build up your inner feelings of love for others. Then your motivation will be pure and you will be able to have a positive influence on others.

24 If an extremely wealthy and generous person who was the source of your entire income would tell you to be kind and friendly to his relative, you would find it quite easy to do so. In your dealings with other people keep in mind that your Creator and the Sustainer of the universe is the Creator of this individual and He wants you to be kind and loving to him.

25 Shabbos of Rav Pan בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ — it would seem that the pasuk should say בְּחֶסֶד תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ, because isn't it often a chesed to judge one's

friend favorably, especially in situations where the overwhelming evidence seems to point toward guilt? Perhaps the answer to this is based on a concept about the obligation to eulogize a dead person at his funeral. The Shulchan Aruch (Yoreh Deah 344:1) says it is forbidden to greatly exaggerate the attributes and achievements of the deceased, but one should mention his good midos and may slightly embellish them. The Taz (§1) asks why it is permitted to slightly embellish the deceased's qualities and attributes; isn't it a falsehood to do so? What difference is there if one utters a small lie or a big lie? Both should be forbidden! The Birkei Yosef answers that one may slightly embellish words of eulogy because it is very possible that people are not aware of the extent of the deceased's achievements, either because he intentionally concealed them or because they were simply not publicized. The amount that people, even those closest to the deceased, think they knew about his accomplishments are in actuality much less than what he achieved. Therefore, slightly embellishing the words of tribute is not a deviation from the truth, but is, in all probability, very close to the truth.

הקדושה ענינה הוא פרישות, כפירשי "קדושים תהיו - פרושים תהיו" (ויקרא י"ט, וצ"ש ברמב"ן באורך). אבל לקדושה יש משמעות נוספת, שפירושה הוא חשיבות וכמו שנאמר בפרשת אמור (ויקרא כא ח) "קדוש יהיה לך", ודרשוהו בתורת כהנים (וכ"ה בגיטין נט ב ושי"מ) לפתוח ראשון ולברך ראשון וליתול מנה יפה ראשון, שהו ענין של חשיבות! ושתי המשמעויות שלובות זו בזו, כי קדושת הפרישות נגזרת ויוצאת מתוך הרגשת החשיבות! כדי להבין זאת, נראה מה שדרשו בגמרא (ברכות נג ב) על הפסוק "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני" (ויקרא י"ט מד), "והתקדשתם" אלו מים ראשונים, "והייתם קדושים" אלו מים אחרונים, "כי קדוש" והו שמן טוב (פירשי"י שהיו רגילין להביאו בסוף הסעודה לסוך את הידים אחרי מים אחרונים)

להעביר את זוהמתן, והיו בו כשמים) "אני ה' אלקיכם" זו ברכת המזון. ופירש הר"י: "שיש בהם קדושה, שמעביר זוהמא מעל ידם". קדושה זו לשון חשיבות היא, יש לנו לראות כאן חינוך נפלא לכל העם. שהיו חשובים כעניי עצמם, שאכילתם תהיה כבני מלכים על שלחן מלכים, "לאכל לחם לפני האלקים", "זה השלחן אשר לפני ה'" (יחזקאל מא כב) שלחן הדומה למזבח (ברכות נה א) ויאכלו בתכלית הנקיות, וינקו את הידים בשמן מבושם, וכימי חז"ל נהגו גם להביא מוגמר (ברכות מב ב), שהיו רגילים להביא לפניהם אחר אכילה אבקת רוכלים על האש במחתות לריח טוב ומברכים עליו בורא עצי בשמים (רשי"י שם) כמנהג המלכים ואחד מברך עליו לכולם, לדעת שלפני ה' הם יושבים ואוכלים ומתענגים ברצון ה' אביהם שכשמים העומד על בנו בכבודו חביבו.

* כל איש יהודי מחוייב להרגיש עצמו חשוב כבן מלך ומחמת הכרת רוממות זו יזהר ויקפיד בגדרי הפרישות והקדושה, ומאידך גיסא עיין במנהגי הקדושה שאנו מוצאים בפרשתנו ובכל התורה כולה ישרשו בנו הרגשת חשיבותנו ויקרתנו לפני המקום ב"ה. אנו מברכים על המצוות "אשר קדשנו במצוותיו", והן אמנם משרישות בנו קדושה וחשיבות.

26 This concept does not only apply to the departed. It applies even more to the living. Nobody can truly know the greatness of those around him. Nor can he truly understand why they do things. Judging them favorably is not a matter of chesed, but of צדק, because it is very likely that the person deserves this. Even if it is extremely difficult to justify a person's misdeeds, one must take into account his upbringing and the difficult challenges he faces in his life, which make it very difficult to overcome his yetzer hara.

בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ is the cornerstone of all good midos and the key to good relations with one's spouse, children, family members, friends and neighbors, business associates, and everyone with whom one comes into contact. It may seem difficult to always judge others favorably, but by contemplating the inherent greatness and kedushah in a Jewish soul, the task would be much easier.

לא תשנא את אחיך בלבבך (וי"ט ז)

כתב באורחות - חיים להרא"ש אות ז-ח: להיזהר ממכשול הנדרים ומאונאת הבריות הן בדברים ומקנאתם ומשנאתם. ובפשטות כוונתו להזהיר שלא לשנוא ולא לקנא בבריות.

אולם מרהיטת דבריו נראה שכוונתו להפך, שאדם צריך להיזהר שלא יקנאו בו ושלא ישנאוהו, כי קנאת הבריות ושנאתן אינן באות על האדם ממלא, אלא יש פעמים שאדם על ידי מעשיו והתנהגותו מעורר עליו הקנאה והשנאה, והגורם לעורר עליו מידות הללו הוא אונאת הבריות בממון או בדברים. מי שמצער את הבריות גורם שהבריות מחפשות בו מומים או שונאים אותו ומקנאין בו. והזהרות מאונאת הבריות נותנת סיכויים שלא ישנאוהו ולא יקנאו בו.

11 You shall not steal, you shall not deny falsely, and you shall not lie to one another. 12 You shall not swear falsely by My Name, thereby desecrating the Name of your God - I am HASHEM.

31 31

לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (יט. יא) צוותה תורה להזהר מאד בכל עניני ממון. ומה רב המכשול העומד בפני הסוחרים שיסחרו ביושר וכפי ההלכה. הגע בעצמך אם יש איהו חסרון במקח חייב להודיע גם לעכו"ם. ואם אינו מודיעו זהו גנבת דעת. שאסורה אפילו בעכו"ם. וכ"ש שמצוי שמרמים כאילו מוכרים הסחורה בשויה או ברווח מועט בלבד. ועוד מיני תקלות עומדות לסוחר למכשול במשאו ומתנו.

ומעשה כרב שכא לפני הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל ואמר לו שרצונו להתרחק מן הרבנות מפני האחריות הרבה שדרושה לרב. ותחת זה הוא בוחר להיות סוחר. השיבו הגר"ס זצ"ל שהאחריות על סוחר רבה עוד יותר. שעלול להכשל ח"ו בכמה לאוי דגולה ונגבה ואפילו באיסור מסור לעכו"ם ועוד.

ניטול לדוגמא את הלאו של "לא תגנבו" (ויקרא יט א) המדבר בגנבת ממון (כמ"ש בסנהדרין פו א) - אם האדם אינו גונב מפני יושר טבעו, עדיין אינו קדוש בקדושת המצוות. אבל אם הוא מתבונן בעומק הציוריו ורואה שיש לו לפרוש מממון חברו מפני מעלת קדושתו שלו וקדושת חברו, ששניהם בניו למקום, וסמוכים על שלחנו, וכל מה שיש לאדם הריהו מתנה שלוחה אליו מאביו. והאוכל בלא ברכה הרי זה גזול את אביו זה הקב"ה (ברכות לה ב) שאינו מכיר בכך שהקב"ה נתן לו פרי זה ליהנות ממנו, וגזול את כל העולם שאומר "שלי הוא". אבל המכרך ומודה שלה' הארץ ומלוואה (תהלים כד א), [ואמרו שם שהמדובר לפני ברכה] אלא שבטובו וחסדו נתן לו ליהנות מהעולם ומלוואו. ידיעה זו - קדושה היא! הוא חשוב, וחברו חשוב, כולם בניו לה', וארוחת תמיד נתנה להם מאת המלך דבר יום ביומו, ואין אדם נוגע כמה שמוכן לחברו (וימא לח ב). המקיים ציווי "לא תגנבו" בהכרה זו, מחדירה בו המצוה הן חשיבות והן פרישות, במלא משמעותה של "אשר קדשנו במצוותיך"!

מטעם זה, מצינו שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, לפי שאינם פושטים ידיהם בגזל (חולין צא א) והיינו שאינם גוזלים מהקב"ה, כי הם יודעים שכל דבר שיש להם הוא מתנה מאביהם שששמים, ומתנה זו חביבה לו לא משום

חביבות הממון אלא משום חשיבות הנותן. ואף יעקב אבינו ע"ה שבא ברכוש גדול, והיו לו ס' רבוא עדרים (כמ"ש בבב"א סו"פ עג) ושטח כרי של דינרים לפני עשו כדי לקנות ממנו את מערת המכפלה (שמו"ר לא ע"פ בקב"א אשר כרתי, לשון כרי), חזר והסתכן על פכים קטנים. ומדוע מסר נפשו עליהם, משום שידע שהקב"ה נתנם לו והרגיש בהם חשיבות ורצה לשומרם. שמכיון שה' רצה ליתנם לו הרי זהו רצון ה' שישמור את שלו ולא יגע בשל חברו. וכך יש להבין את שאר הלאוים שנאמרו בפרשיות אלו, לא תכחשו ולא תשקרו, השייכים לבין אדם לחברו, כולם הם חינוך לקדושה ולחשיבות, שידע כל אדם את חשיבותו וערכו לפני ה'.

33 חלוק הוא איסור השקר מאיסור גניבת דעת. וכך ביאר זאת החזון איש (באמונה ובטחון פ"ד סע' יג):

"אם שנאי הוא השקר הקל שאינו פוגע בחברו בשקרו, משנה תועבה היא הבריחה, שחץ שחוט לשונם דיבר מירמה, שכונן כובו כדי להוליד את רעתו שולל, וקראו ח"ל לחול' הואת גניבת דעת"

איסור גניבת דעת הוא איסור תורה, והוא נלמד מן הפסוק "לא תגנבו". לאו זה הוא חמור במיוחד בכך שגם את דעתו של גוי אסור לגנוב, וזה לשונו של רבנו יונה (בשע"ת ש"ג סי' קפד):

"החטא של גניבת דעת חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזל הנכרי, כי שפת שקר אשמה רבה. ונתחייבנו על גרי האמת, כי הוא מיסודי הנפש"

ובאמת יש לקדושה עוד מובן, בנוסף לחשיבות ולפרישות. והיא ההכנה כמ"ש "התקדשו למחר" (במדבר יא יח) ותרגומו "אודמנו" וכן פירש"י שם "הזמינו עצמכם" (ועיי' בשערי קדושה לרח"ו זיל, פ"ג). ושלת המשמעות הן בכלל המצוה. שיש לנו להיות פרושים מן העולם, נבדלים ממש, בלא שום שייכות, כמו שהשכל נבדל מהחומר. "קדושים תהיו כי קדוש אני", מה הוא פרוש ונבדל אף אתה כן. אבל פרישות זו אינה משום שאי' אתה ראוי ליהנות מן העולם, אלא להפך - מתוך חשיבותך ומעלתך אין זה לפי כבודך לרדת לשפל החמירות ולטמא את קדושתך. ופרישות זו תביא לכך שתהיה מוכן תמיד לדבקות בה', שהיא הרוממות וההתעלות האמיתית.

* נשאלת השאלה, כיצד מתחנכים לקדושה, ועל שאלה זו עונה הפרשה כולה. ללמדנו, שעל ידי קיום המצוות באים לקדושה, כמו שאנו אומרים בברכת המצוות "אשר קדשנו במצוותיך". וכן אמרו במדרש (במדבר רבה ז) "והייתם קדושים - בזמן שאתם עושים את המצוות אתם מקדשים, פרשתם מן המצוות נעשיתם מחוללים". וכיצד מתקדשים על ידי המצוות - בכך שמתבוננים למשמעותם ועמקן. כי בכל מצוה גלום חינוך לקדושה, והעוסק בתורה ומבין את היקף ועומקי ענין המצוה עומד על קדושתה ומתעלה על ידה בקדושה. כפי שעמדנו לעיל על עומק הקדושה והחשיבות שמקנה מצות נטילת ידים, ובכך נבין גם מה שאמרו (סוטה ד ב) א"ר אבהו כל האוכל פת בלא ניגוב ידים כאלו אכל לחם טמא, שנאמר (יחזקאל ד יג) "ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא". ופירש"י, כל האוכל פת בלא ניגוב, דבר מאוס הוא וחשוב כטומאה. שנאמר ככה יאכלו וגו' אלמא דבר מייאוס קרי טומאה. ע"כ. ומה השייכות של מייאוס לטומאה, אלא כדאמרן, שהמנגב ידיו ואוכל בנקיות ובחשיבות כאוכל על שלחן מלך, מרגיש בחשיבותו כבן מלך, ויודע שאוכל הוא ממה שאביו שבשמים שיגר לו, ואז שלחנו כמזבח והוא ככהן משרת, והריהו מתעלה בקדושה. אבל אם הוא מקיים את מצוות נטילת ידים אלא שאינו מנגבן, ואוכל במייאוס, את

היא שלא עמד על החשיבות שהנטילה מקנה, וככל שחסר בידעת החשיבות כן יחסר בקניית הפרישות והקדושה ונמצא נוטה לצד המייאוס והטומאה.

30 והמצוה הראשונה שהקב"ה הסמיך לקדושה היא "איש אמו ואביו תראו". ולכאורה, מה שייכותה לקדושת בני ישראל בדוקא, והרי גם הגויים מקיימים אותה, וכמו שאמרו (קדושין לא א) שכששמעו אומות העולם "כבוד את אביך" חזרו והודו לדברות הראשונות, והביאו שם דוגמא לכבוד אב מגוי אשקלוני, דמא כן נתינה.

אבל כשנתבונן בדבר נראה, שיש שני גדרים בכבוד הורים. כל מה שעשה דמא כן נתינה היה שלא לצער את הוריו, שלא העיר את אביו ושלא הכלים את אמו שזוקה ארנקי לים. אבל אנו מצויים על גדרי כבוד שעל ידם נתקדש אנו עם כל בני בתינו - אנו מעוררים תמיד לקיים הלכה אחת ממצוה זו שאין בה כל טורח וכמעט אין מי שיקיימה ככתבה. והיא ההלכה לעמוד מפני האב והאם מלא קומתו, כמלא עיניו. ואמנם, סומכים על זה שהם מחוללים על כבודם. בכך אמנם אין עוברים על המצוה, אבל דאי שאין מתקדשים בה. שהרי אין לשער כמה חשיבות מקנים לאב ולאם כאשר הם נכנסים לתוך וכולם כאחד עומדים בפניהם, והבנים מרגישים בחשיבות ובכבוד האבות, ויראתם מתחזקת בהם.

וכשנתבונן בדבר נראה, שאנו חייבים בכבוד הורנו הרבה יותר מצוייו הכתוב. שהרי המצוה היא לכבוד את אביו ואמו שהביאורה לעולם הזה - אף אם נתגדל על ידי אחרים. על אחת כמה וכמה שהוריו טפלו בו כאשר ישא האומן את היתן, במסירות נפש באהבה ובהקדבה, ועל כך אמרו חז"ל (שמות רבה ד ב) כל הפותח פתחו לחברו, חייב בכבודו יותר מאביו ואמו. והשלישית, שהרי הם למדוהו חכמה ודת יהודית ותורה, והרי הם רבותיו שהביאורו לחיי העולם הבא, וחובת הכרת הטוב עבור זה גדולה מהכרת הטובה על ההבאה לחיי העולם הזה (כמ"ש בכ"מ לג א). ואם חובת כבוד אב ואם כשלעצמה מחייבת לתת להם חשיבות זו של עמידה מלא עיניו, מלא קומתו, כל שכן כשחייבנו כלפיהם כה רב! ואנו רואים, שגם היראים אינם מקיימים הלכה זו. ומדוע, מפני שחסר לנו ב"מלומדה" של מצוה זו, ולא הורגלנו בה מנעורנו, ומורנו לא חייבנו לזה, ובלא "מלומדה" קשה לנו לקיים אפילו מצוה זו שאנו מבינים את הנועם והקדושה הגלומים בה. על כן יש לנו ללמד מוסר, שנלך אחר קדושת השכל ונברח מתורת טומאת ה"מלומדה", ונתבונן בכל המצוות לעמקן ומשמעותן ונקיימן כך שיחידיו בלבנו את הרגשת החשיבות של בניו למקום ופרישות מהכלי העוה"ז כדי להכנינו לדבקות ולקבלת עול מלכות שמים שלמה.

19) Just as it is forbidden to steal money or property, so too is it forbidden to "steal" someone's opinion or feelings. Included in this prohibition are all actions or words that will cause someone to have

a higher opinion of us or a greater feeling of gratitude toward us than we actually deserve. Some examples are:

A) You may not insist that someone should eat with you when you are sure that he will refuse, because your insistence is merely an attempt to gain unearned gratitude (Choshen Mishpot 228:6). However, asking once or twice out of politeness is permissible (SMA, ibid.).

B) You may not keep offering someone gifts when you know that he will refuse to accept them. (Choshen Mishpot, ibid.)

C) You should not do or say anything to someone that will make him assume that you have troubled yourself on his behalf when such is not the case. However, in situations when the person should have realized on his own that you did not exert yourself on his behalf, you need not notify him that he is in error if he assumes that you troubled yourself especially for him. (ibid.)

39

1. איסור גניבת דעת קיים גם כשמטעהו מבלי לומר דבר בפיו, אלא שהוא עושה דבר מסויים, או רומז רמז כלשהו שמהם מבין חברו שהוא עשה לו טובה שבאמת לא עשה אותה, או שמוליכו שולל בעניין אחר.

❖ אדם קנה לידידו מתנה - סידור בכריכת 'דמוי עור'. לפני שנתן את המתנה, הוא הוריד את המדבקה בה רשום 'דמוי עור' והחליפה במדבקה בה רשום 'עשוי מעור אמיתי עבודת יד'. במעשה זה יש משום גניבת דעת.

עור, והחליפה במדבקה בה רשום 'עשוי מעור אמיתי עבודת יד'. במעשה זה יש משום גניבת דעת.

40

מטעהו בטיב המקח ובמחירו

א. אסור מהתורה להטעות את הקונה בטיב המקח ובמחירו. והעושה כן, מלבד שעובר על גניבת ממון, עובר גם על איסור גניבת דעת, וכן עובר על איסור "לא תונו איש את עמיתו".

41

מטעהו בטיב המקח ולא במחירו

ב. אם מטעה את הקונה בטיב המקח, אך גובה ממנו מחיר נמוך, כפי שבאמת סחורה זו שווה, גם בכך הוא עובר על איסור גניבת דעת, אף שאינו גונב את ממונו, כיון שהקונה חושב שקיבל סחורה טובה במחיר נמוך.

❖ ישנם יצרנים המייצרים מוצרים שהם חיקוי של מוצרים מחברות מפורסמות בעלות מוניטין. אותם יצרנים מטביעים על המוצר את שם החברה המפורסמת והדבר אסור משום מירמה וגניבת דעת וגרימת נזק לחברה המפורסמת.

42

גניבת דעת בשעת נתינת מתנה

יב. הנותן מתנה לחברו, ומטעהו לחשוב שנתן מתנה גדולה יותר ממה שנתן, הדבר אסור משום גניבת דעת, ליון שחבירו מחזיק לו טובה גדולה יותר מטובת ההנאה המגיעה עבור המתנה שנתן לו.

במכילתא (משפטים פי"ג) הובאה רשימה של שבעה סוגי גנבים. ובראש הרשימה נמצא איסור גניבת דעת, דבר המורה על חומרתו המיוחדת של איסור זה.

בסתם גניבה הגנב חודר לרשות הפרט וגונב את ממון זולתו, אך בגניבת דעת הוא מצליח לחזור ע"י כזביו לחלק הגבוה והנעלה ביותר באדם, למוחו ודעתו, ומשם הוא פועל להוליכו שולל, ובכך יש משום השחתה רבה ביסודי הנפש.

אנשי שכס היו רשעים גמורים וחייבים מיתה על שלא היו שומרים שבע מצוות בני נח, ובכל זאת, כעס יעקב אבינו ע"ה על בניו על שהרגו את אנשי שכס. כעסו לא היה על עצם הריגתם, אלא על העובדה שהשתמשו בתרמית שנקראת "גניבת דעת" - כיון שלב אנשי שכס היה בטוח באמונתם וביישורת ליבם שלא יעשו עמהם רע (רמב"ן בראשית לד, יג. חזו"א שם).

המכשול באיסור זה הוא מצוי. אחרי לימוד פרטי האיסור, האדם עלול לגלות שעבר עליו בלי משים, לכן, כה חשוב ללמוד את פרטיו וגדריו, כדי לידע כיצד להשמר ממנו מכאן ולהבא.

35

ג. גניבת דעת אסורה מהתורה, אף על פי שאין בה גניבת ממון. איסור זה נכלל בלאו של "לא תגנובו" (ויקרא יט יא), שהרי גונב את דעת הבריות נקרא גנב, שנאמר: "ותגנובו את לבבי". ויש חולקים וסוברים שאיסורו הוא רק מדרבנן.

36

ה. אפילו מילה אחת של פיתוי או של גניבת דעת אסורה, אלא דבר האדם: "שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות".

❖ "יש לך בן נחמד, כמה פעמים עזרתי לו לעבור את הכביש". אם האמת היא שרק פעם אחת הוא עזר לו לעבור את הכביש, אזי בדברים הנ"ל יש משום גניבת דעת במה שאמר "כמה פעמים", ולא דייק לומר "פעם אחת".

37

יד. "שבעה גנבים הם, והראשון שבכולם גונב דעת הבריות".

טו. "החטא של גניבת דעת חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזול הנכרי, כי שפת שקר אשמה רבה. ונתחייבנו על גדרי האמת, כי הוא מיסודי הנפשי".

טז. "הגונב דעת הבריות כגונב דעת עליון".

38

דרכי התשובה על איסור גניבת דעת

כ. אדם שעבר על איסור גניבת דעת, וחברו עדיין לא החזיר לו טובה על כך, או לא נפסד עדיין, עליו להודיע על כך מיד לחברו. אם קיימת אפשרות, יעשה טובה זו לחברו, כך שאם חברו יחזיק לו טובה, הדבר לא יהיה בחינם.

כא. אם חברו כבר החזיר לו טובה בחינם, וחבירו נפסד מממונו, או הצטער ע"י כך, חייב הוא לבקש ממנו מחילה.

הסתרת פגמים

ד. אין לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים או כדי להסתיר פגמים שבהם, וגם אם ימכרם בדמי כלים ישנים הדבר אסור משום גניבת דעת^ט.

ברם, מותר ליפות כלים חדשים כדי שיקפצו עליהם קונים^מ.

45 המטעה את זולתו שיחשוב שעשה לו טובה

א. אסור לגנוב את דעת הבריות באופן שעיי דיבור או מעשה הוא מראה שעושה דבר בשבילו ואינו עושה כן, וכפי שיבואר בסמוך^ט.

46

המראה לחברו שכביכול הוא מפסיד עבורו

ד. אסור לעשות מעשה שבו הוא מראה לחברו שכביכול הוא מפסיד עבורו, ואינו כן, כיוון שעיי כך חברו מחזיק לו טובה בחינם, בחושבו, הנה חברי הפסד גדול נפסד על ידי, ונמצא שהוא גונב את דעתו^ט.

❖ בית התכוננו לעריכת סעודת 'שבע ברכות'. כמה שעות קודם לכן הגיע לביקור ידיד משכבר הימים. בעל הבית ניצל את ההזדמנות, והגיש לידידו בקבוקי שתיה יקרים ופתח אותם לפניו תוך העמדת פנים שהוא פותח אותם לכבודו מבלי שיאמר לו שבכל מקרה הוא יצטרך לפותחם הערב. האורח הרגיש נבוך מהשפע שהוגש לו ומההפסד שבעל הבית מפסיד בעבורו, שהרי הגז יתנדף מהבקבוקים הרבים

47

המרמה לומר שעשה לו טובה

ה. מן האמור לעיל נלמד, שכל שכן שאסור לרמות את חברו ולומר לו שהוא עשה לו טובה, ולא עשה, שהרי עיי כן חברו יחזיק לו טובה בחינם^ט.

❖ ראובן ביקש מכמה מדידיו שימליצו עליו לפני מנהל בית הספר, כדי שיקבל את בנו לבית הספר. ההמלצות נשאו פרי ואכן בנו התקבל. אחד מהידידים האלו שכח ולא המליץ, אבל כשנדע לו שהבן התקבל, הוא אמר לראובן: "אני שמח שהמלצתי הועילה ובנך התקבל". בדברים אלו יש משום גניבת דעת, בנוסף לאיסור שקר.

❖ בחנות נערך מבצע הנחות. כשידידו של בעל החנות נכנס לחנות, אמר לו בעל החנות: "בשבילך אעשה הנחה, שהרי אנחנו ידידים". המוכר לא עשה הנחה לידידו יותר מאשר

לשאר הקונים, ולכן, יש בדברים אלו משום שקר וגניבת דעת.

48

שתיקה כהודאה

ד. אדם שעשה מעשה מסויים, וחברו חשב בטעות שדבר זה נעשה עבורו, ולכן הוא מודה לאותו אדם על שעשה לו כן. יש אומרים, שאסור לאותו אדם לשתוק, כיוון ששתיקה כהודאה, והרי זה כאילו הודה שעשה לו דבר זה. לכן, במקרה זה עליו להודיע שלא עשה זאת עבורו^ק, ויש החולקים.

ה. אם יש חשש שחברו יפגע אם יודיענו, עדיף לשתוק ולא להודיענו, משום כבודו^ק.

❖ ראובן היה חולה מאוד, וביקש מידידו שמעון שיתפלל עליו. כעבור חודש פגש ראובן את שמעון ואמר: "תודה שהתפללת עלי, אני מרגיש טוב מאוד, ברוך השם". שמעון הרגיש נבוך,

כיוון שהוא שכח להתפלל עליו, ובשתיקתו יש משום "שתיקה כהודאה", שבשתיקתו הוא מאשר שאכן הוא התפלל. שמעון חשש שבשתיקתו יש משום גניבת דעתו של ראובן, שיכיר לו טובה על מאמצים שלא נעשו. מאידך, אם יאמר לו ששכחו, הדבר עלול לפגוע בו. מותר לשמעון לשתוק בגלל חשש פגיעה בכבודו של ראובן^ק.

ה. מותר לצבוע ולייפות כלים ישנים כאשר מטרתו היא למשוך את תשומת לב הקונים, ובלבד שאינו מתכוון לרמות, דהיינו שיחשבו שיש בכלי דבר שאין בו^מ.

❖ מותר לאדם לסייד ולצבוע את דירתו לפני שהוא מציע אותה למכירה.

❖ מותר לצבוע מכונית העומדת למכירה, ובלבד שיגלה לקונה את הפגמים הרציניים שבה, ולא יסתירם באמצעות הצבע וכדו'.^מ

44

עירוב סוגי פירות

ו. אין מערבים מעט פירות רעים בהרבה יפים כדי למכור את כולם בחזקת יפים^מ.

❖ מצוי אצל מוכרי תות שדה, שמציגים בחזית הדוכן פירות יפים, ונותנים לקונה פירות רעים המונחים מאחור. הדבר אסור משום גניבת דעת, גם כאשר מחירים הוא כמחיר פירות רעים.

45

גניבת דעת בפרסום

ז. פרסומת המטעה את הבריות, וגורמת להם להחליט לקנות על סמך מידע שאינו אמיתי, הרי היא גניבת דעת^מ.

❖ סוחר המפרסם שהוא מוכר במחירים הזולים ביותר בעיר, ואין זה נכון, הרי זו גניבת דעת.

❖ מי שמפרסם שהוא עושה מכירת חיסול, או שעושה הנחות מפליגות, ואין זה נכון, הרי זו גניבת דעת.

42

❖ אדם נתן מתנה יפה לנישואי ידידו ושילם עבורה מאתים שקל. בכדי להרשים את ידידו, הוא הדביק על הקופסא מדבקה שבה רשום שלוש מאות שקל. במעשה זה יש משום גניבת דעת, כי עיי כך מקבל המתנה יחזיק לו טובה על מה שלא עשה.

❖ אדם הזמן לברית מילה ולא היה לו פנאי לקנות מתנה. הוא לקח מביתו בגד משומש שנראה כחדש, הכניסו לאריזת מתנה מהודרת והביאה לברית. במעשה זה יש משום גניבת דעת, כיוון שבגד משומש מחירו זול בהרבה מבגד חדש.

43

המסתיר מחברו שהוא חייב לו טובה

כט. אדם שנהנה מחברו בדבר מה המחייב הכרת טובה על כך, אם אדם זה עושה מעשה תרמית כדי להסתיר מחברו את העובדה שהוא נהנה ממנו, הרי זה נמצא שגנב את דעתו^ק.

44

גבאי המשקר לתורמים

כד. גבאי צדקה המשקר לתורמים ואומר שאוסף למטרה אחרת מזו שלשמה הוא אוסף באמת, משום שלמטרה זו מקובל לתרום יותר, עובר על איסור גניבת דעת^ק.